

Sport en spel als middel voor het aanleren van (informele) competenties (1)

Samen met zijn huidige vrouw zette Onno Raadsen in 2000 de sportontwikkelingsorganisatie ARCA op in Fortaleza, Noordoost Brazilië. In 2008 nam hij afstand en ging werken voor Unicef. Maar cirkels openen en sluiten. Raadsen is weer terug bij ARCA. In dit artikel vertelt hij over de trainingen die hij geeft.

Door: Onno Raadsen

Na een aantal jaren werken voor Unicef en vele trainingen te hebben verzorgd in Guatemala voor een andere organisatie, sta ik weer bijna dagelijks in de Braziliaanse sloppenwijken. Ondanks alle mooie verhalen die ik vrijwel wekelijks lees over de Braziliaanse economische tijger, zie ik die tijger nog niet gearriveerd zijn in de onderste regionen van de Braziliaanse samenleving en zeker niet in de favela (sloppenwijk) Zizi Gavião, waar het buurthuis van ARCA staat. De trainingen die ik de afgelopen jaren verzorgde waren gericht op jongeren in de leeftijd van 17 tot 23 jaar, die opgeleid werden tot sportleider. In Brazilië, Guatemala en Oost Timor aan jongeren die activiteiten zouden begeleiden in de sloppenwijken van Fortaleza, Guatemala Stad en Dili, in Haïti aan jongeren die sport- en spelactiviteiten zouden begeleiden in de tentenkampen van Port-au-Prince, die na de aardbeving nog steeds overal aanwezig waren/zijn. In dit artikel wil ik dieper ingaan op het centrale thema van de sportleiderscursussen die in verschillende landen gegeven zijn. In deel 1 vertel ik over de competentiecirkel van Change the Game (mijn consultancy bedrijf); in deel 2 ga ik dieper in op het concept door de vertaalslag te maken naar de praktijk.

De competentiecirkel

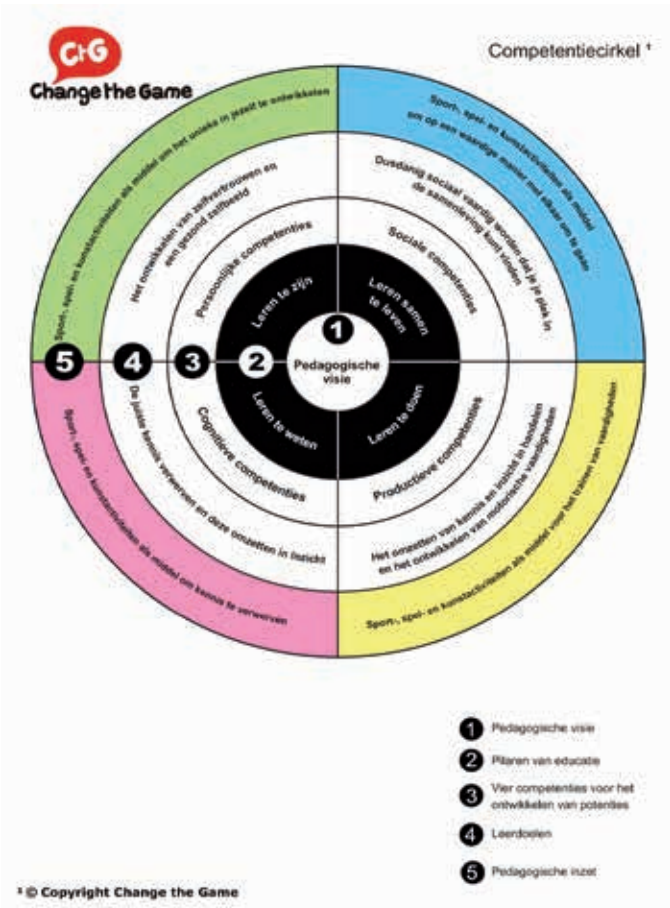
De basis van de methodiek ligt in het gebruik van de vier pilaren van educatie zoals die geformuleerd zijn door Unesco, het departement binnen de Verenigde Naties die zich bezighoudt met onder andere onderwijs en wetenschap.

De vier pilaren worden gebruikt om richting te geven aan het uitwerken van de pedagogische visie die elke organisatie die met kinderen en jongeren werkt zou moeten hebben. Je kunt tenslotte pas richting geven aan je pedagogisch handelen wanneer je redelijk duidelijk zicht hebt op hoe de opvoeding van kinderen en jongeren zou moeten plaatsvinden.

Het is een zeer praktisch model. Het is gebleken dat jongeren in verschillende landen en in verschillende culturen ermee uit de weg konden. Sterker nog, op woensdag is het papadag, dan is het de dag

dat Miguel (mijn tweejarige zoontje) en ik samen op pad zijn. Op papadag houd ik de cirkel in mijn achterhoofd. De activiteiten die ik met hem doe gedurende deze dag, zijn verbonden aan de vier competenties van de cirkel!

In 1996 is een rapport van de UNESCO verschenen onder de titel *'Learning: the Treasure within'*, samengesteld door de International Commission on Education for the Twenty-first Century, onder leiding van de Fransman Jacques Delors. >>

Contact:

onno.raadsen@changethegame.net
tel: +55-85 9613 4284

Plezier op Oost Timor

De commissie formuleerde vier pilaren als de fundering van het onderwijs:

- learning to live together (leren om samen te leven)
- learning to know (leren te weten)
- learning to do (leren te doen)
- learning to be (leren te zijn).

Voor meer informatie hierover:

<http://www.unesco.org/delors/fourpil.htm>

Met de pilaren als uitgangspunt wordt de competentiecirkel gehanteerd als basis voor de pedagogische inzet van sport-, spel- en kunstactiviteiten.

Uitleg competentiecirkel

Cirkel 1 en 2

Cirkel 1 en 2 geven de pedagogische visie weer en de vier pilaren die dienen als uitgangspunt.

Cirkel 3

De uitgangspunten vertaald naar de vier hoofdcompetenties

Het Ayrton Senna instituut in Brazilië heeft aan de de pilaren competenties verbonden die ontwikkeld moeten worden om te leren samenleven, te leren te weten, te leren te doen en te leren te zijn. Dat zijn respectievelijk sociale competenties, cognitieve competenties, productieve competenties en persoonlijke competenties.

In deze ordening is het belangrijk te blijven herinneren dat competenties onderscheiden kunnen worden, maar niet te scheiden zijn. Ze zijn en blijven altijd met elkaar verweven. Er is bijvoorbeeld kennis nodig van de samenleving om sociale competenties te verwerven, maar er zijn ook sociale en persoonlijke competenties nodig om kennis te verwerven. Het onderscheiden is echter van belang omdat op die wijze de inzet educatief gericht kan worden op specifieke competenties

die voor kinderen en jongeren van belang zijn om te leren.

Pilaar 'leren te zijn' vertaald naar persoonlijke competenties

Leren te zijn heeft te maken met het ontwikkelen van persoonlijke competenties. Ze zijn eigen aan het kind en staan los van de ander. Dat in tegenstelling tot de sociale competenties. Om te leren zijn wie je bent is het nodig om je aangeboren kwaliteiten en talenten te ontdekken en te ontwikkelen. Een jongere is namelijk niet een onbeschreven

blad maar een mens met eigen talent, een eigen voorgeschiedenis en individualiteit.

Pilaar 'leren samen te leven' vertaald naar sociale competenties

Leren samen te leven heeft te maken met het ontwikkelen van waarden en normen en sociale competenties om deze na te leven. Het gaat bij deze pilaar er niet alleen om je zo te leren gedragen dat je geaccepteerd wordt in de samenleving, maar ook dat je als lid van de samenleving erkend wordt.

Pilaar 'leren te weten' vertaald naar cognitieve competenties

Leren te weten heeft te maken met het verzamelen van kennis, algemene en specifieke kennis. Kennis van de samenleving bijvoorbeeld is van belang om gedrag van anderen te begrijpen. Kennis van taal en rekenen is van belang om elkaar te verstaan, boodschappen te kunnen doen etc. Specifieke kennis is nodig om een sport volgens de spelregels te leren spelen, maar ook om een vak te leren. Cognitieve competenties zijn competenties die de jongere in staat stellen om de juiste kennis te verzamelen en die om te zetten in inzicht.

Pilaar 'leren te doen' vertaald naar productieve competenties

Leren te doen heeft te maken met het toe kunnen passen van je kennis door vaardigheden te ontwikkelen die maken dat je het geleerde kunt toepassen. Het hebben van kennis wil namelijk nog niet zeggen dat je deze ook productief kunt maken door te doen. Bijvoorbeeld een voetbalcoach heeft kennis van het voetbalspel en beschikt over een groot technisch spelinzicht. Daarmee is hij nog niet een succesvolle voetballer. Productieve competenties zijn competenties die de jongere in staat stellen om opgedane kennis en inzicht om te zetten in handelen. Het leren over en uitvoeren van bewegingsactiviteiten zijn hier uitermate geschikt voor.

Op de fiets door de sloppenwijken van Guatemala stad

Cirkel 4

Competenties vertaald naar leerdoelen

Persoonlijke competenties

Leerdoel is het ontwikkelen van zelfvertrouwen en een gezond zelfbeeld

Voorbeeld over leren fietsen in relatie tot de competentiecirkel

Ik zal het maken van een fietstocht door Amsterdam als voorbeeld geven om de competentiecirkel te verduidelijken. Om op de fiets een tocht te kunnen maken en op een veilige manier je eindbestemming te bereiken, zijn er verschillende competenties nodig.

Cognitief:

Je hebt kennis nodig over de techniek van het fietsen.

Je hebt kennis nodig van de plaatselijke verkeersregels om veilig deel te kunnen nemen aan het verkeer.

Productief:

Het toepassen van de geleerde techniek vraagt oefening om je fiets en het fietsen onder controle te krijgen. Je evenwichtsfunctie moet in balans komen met de fietsbeweging. Door 'te doen' ontwikkelt die balans zich.

Het juist toepassen van de geleerde verkeersregels bevordert de kans op een veilige aankomst op de eindbestemming.

Sociale competenties:

Als je in het verkeer geen rekening houdt met andere verkeersdeelnemers, dan loop je het risico anderen aan te rijden of aangereden te worden. Respect voor andere verkeersdeelnemers is dus van belang en kan zelfs van levensbelang zijn. Het je correct gedragen en begrip hebben voor de foutjes van een ander bevordert de veiligheid op de weg aanzienlijk.

Persoonlijke competenties:

Iedereen die leert fietsen kent de angst om te vallen omdat door oefening pas duidelijk wordt hoe de fietsbeweging toegepast moet worden om in evenwicht te blijven. Anderen voelen zich bedreigd door de verkeersdruk in een stad als Amsterdam. Die angst overwinnen is een voorwaarde om controle over de fiets en het fietsen te krijgen. Het geloof in eigen kunnen als je de opgedane kennis adequaat toepast, zal de angst overwinnen. Het vermogen om de angst en onzekerheid te overwinnen bepaalt hoeveel tijd iemand nodig heeft om het fietsen onder de knie te krijgen.

Sociale competenties

Leerdoel is om dusdanig sociaal vaardig worden dat je je plek in de samenleving kunt vinden.

Cognitieve competenties

Leerdoel is om de juiste kennis te verwerven en deze omzetten in inzicht.

Productieve competenties

Leerdoel is het omzetten van kennis en inzicht in handelen en het ontwikkelen van motorische vaardigheden.

Cirkel 5

Leerdoelen vertaald naar pedagogische inzet

Change the Game gelooft erin dat sport-, spel- en kunstactiviteiten als inzet kunnen dienen om te werken aan de ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Met dit fietsvoorbeeld wordt tevens geïllustreerd dat de verschillende pilaren van educatie en de bijbehorende competenties te onderscheiden zijn, maar niet te scheiden. Altijd zullen de vier competenties verweven zijn en bepalend zijn hoe succesvol een opgave in het leven, bijvoorbeeld fietsen door Amsterdam, kan worden uitgevoerd.

Het gebruik van het competentiemodel helpt om richting te geven aan het onderwijsleerproces en om per les een focus te kiezen op het ontwikkelen van gewenste competenties. Als bijvoorbeeld iemand moeite heeft met het veilig leren fietsen is het belangrijk om te analyseren waar die moeite mee te maken heeft. Heeft men de cognitieve instructie niet onthouden/begrepen? Heeft men fysieke problemen om de kennis om te zetten in vaardigheid? Heeft men niet begrepen dat een sociale houding de veiligheid bevordert? Heeft iemand moeite om zijn angst te overwinnen of om te geloven in eigen kunnen? De analyse bepaalt in welk onderwijsgebied ondersteuning gewenst is.

In deel twee ga ik dieper in op het concept en daarmee de vertaalslag naar de praktijk.

Change the Game verzorgt trainingen in deze methodiek. ◀